

JAHON MAMLAKATLARI TA'LIM TIZIMINING INTEGRATSIYALASHUVI

Temiz iqtisodiyot va servis universiteti dotsenti

Aminova Dilnoza

Termiz iqtisodiyot va servis universiteti talabasi

Yo'ldosheva Yulduz Soatmo'min qizi

yulduzyoldosheva96@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada jahon mamlakatlari ta'lim tizimining integratsiyalashuvi jarayoni globalizatsiya sharoitida yuzaga kelayotgan ijtimoiy-iqtisodiy va madaniy o'zgarishlar nuqtai nazaridan ko'rib chiqiladi. Ta'lim tizimlarining xalqaro miqyosda uyg'unlashuvi, kredit-modul tizimining joriy etilishi, diplomlarning o'zaro tan olinishi, akademik mobillik dasturlarining kengayishi hamda raqamli ta'lim platformalarining integrativ roliga alohida e'tibor qaratiladi. Shuningdek, integratsiyaning milliy ta'lim tizimlariga ta'siri, uning ijobiy jihatlari bilan birga yuzaga keladigan muammolari ham tahlil qilinadi. Tadqiqot davomida YUNESKO, OECD, Yevropa Ittifoqi kabi xalqaro tashkilotlar tomonidan ilgari surilgan global ta'lim standartlari va strategiyalarining ta'siri ilmiy-nazariy jihatdan asoslanadi.

Kalit so'zlar: ta'lim tizimi integratsiyasi, globalizatsiya, kredit-modul tizimi, akademik mobillik, xalqaro ta'lim standartlari, raqamli ta'lim, YUNESKO, Bologna jarayoni, kadrlar raqobatbardoshligi, ta'lim sifati.

Kirish: XXI asr global transformatsiyalar davri sifatida ta'lim tizimiga tubdan yangi vazifalarni yuklamoqda. Fan va texnologiyalarning jadal rivojlanishi, mehnat bozorining xalqaro darajada integratsiyalashuvi hamda intellektual salohiyatga bo'lgan ehtiyojning ortishi jahon mamlakatlarini ta'lim sohasida yangi yondashuvlarni izlashga majbur qilmoqda. Ana shunday global jarayonlar ta'sirida ta'lim tizimlarining integratsiyalashuvi zamonaviy global ta'lim makonini shakllantirishda asosiy omillardan biriga aylandi. Hozirgi kunda xalqaro ta'lim tizimi milliy chegaralardan chiqib, yagona standartlar,

umumiy kredit tizimi, o‘zaro tan olinuvchi diplomlar va qo‘shma ta’lim dasturlari orqali uyg‘unlashib bormoqda.

Ta’lim tizimlarining xalqaro integratsiyasi YUNESKO, OECD, Jahon banki, Yevropa Ittifoqi kabi nufuzli tashkilotlarning tashabbuslari bilan jadallashib, ularning ta’lim siyosatida global islohotlarga yo‘naltirilgan ko‘rsatmalar muhim o‘rin egalladi. Jumladan, Yevropa davlatlari tomonidan qabul qilingan Bologna jarayoni, ECTS (Yevropa kredit transfer tizimi), “Erasmus+” dasturi, AQShning Fulbright va Germaniyaning DAAD ta’lim almashinuvi dasturlari xalqaro ta’lim integratsiyasining real mexanizmlari sifatida namoyon bo‘lmoqda.

Bugungi kunda ta’lim tizimining integratsiyalashuvi nafaqat akademik mobillikni kengaytiradi, balki talaba, o‘qituvchi va ilmiy tadqiqotchilarning xalqaro tajriba almashuvi uchun qulay sharoit yaratadi. Natijada, ta’lim tizimi jahon mehnat bozorida raqobatbardosh bo‘lgan yuqori malakali kadrlar tayyorlashga yo‘naltirilgan global tizimga aylanishi zarurati tug‘iladi.

Shu bilan birga, ta’lim tizimlarining global integratsiyasi milliy ta’lim an‘analari, o‘quv dasturlarining moslashuvi, kadrlar migratsiyasi va til to‘siqlari kabi muammolarni ham yuzaga keltiradi. Shunga qaramay, ko‘plab mamlakatlar integratsiya jarayonlarini strategik ahamiyatga ega yo‘nalish sifatida ko‘rib, zamonaviy ta’lim siyosatida bu jarayonni ustuvor vazifa sifatida belgilamoqda.

Mazkur maqolada jahon mamlakatlari ta’lim tizimining integratsiyalashuvi jarayonlari, uning asosiy yo‘nalishlari, xalqaro ta’lim standartlari, akademik mobillikning ahamiyati hamda integratsiyaning milliy ta’lim tizimlariga ta’siri ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilinadi.

Asosiy qism: Jahon ta’lim tizimining integratsiyalashuvi zamonaviy globalizatsiya jarayonlarining ajralmas tarkibiy qismiga aylangan bo‘lib, u nafaqat ta’lim standartlarini unifikatsiya qilish, balki ilmiy, intellektual va madaniy almashinuvni chuqurlashtirishga qaratilgan murakkab ijtimoiy hodisa sifatida namoyon bo‘ladi. Integratsiya tushunchasi ta’lim tizimlari o‘rtasida o‘zaro moslashuv, hamkorlik, tajriba almashuvi, diplomlarning tan olinishi va yagona global ta’lim makonining shakllanishi jarayoni sifatida talqin

qilinadi. Global iqtisodiyotning tezkor sur'atlarda rivojlanishi, raqamli transformatsiya, mehnat bozorida yuqori malakali raqobatbardosh kadrlar talabining ortishi ta'lim tizimlarining bir-biri bilan uyg'unlashuvini taqozo etmoqda. Aynan shu sharoitda xalqaro ta'lim standartlari, kredit-modul tizimi, akademik mobillik va qo'shma ta'lim dasturlari integratsiyaning asosiy mexanizmlariga aylanib bormoqda.

Bugungi kunda YUNESKO, OECD, Jahon banki, Yevropa Ittifoqi, ILO kabi xalqaro tashkilotlar tomonidan ta'lim integratsiyasi jarayonlarini ilmiy-metodik jihatdan qo'llab- quvvatlash, strategik yo'nalishlarni ishlab chiqish va mamlakatlar o'rtasida ta'lim sohasida hamkorlikni chuqurlashtirishga qaratilgan qator tashabbuslar ilgari surilmoqda. Masalan, YUNESKO tomonidan ishlab chiqilgan "Education 2030" strategiyasi ta'limni barqaror rivojlanishning asosiy drayveri sifatida e'tirof etib, barcha davlatlarni yagona xalqaro ta'lim sifat ko'rsatkichlariga integratsiyalashishga undaydi. OECD tomonidan e'lon qilinadigan "Education at a Glance" xalqaro reytinglarida davlatlarning ta'lim tizimlari samaradorligi, malakali kadrlar tayyorlash darajasi va global raqobatbardoshlik ko'rsatkichlari tahlil qilinib, ular asosida integratsion jarayonlarning ta'siri baholanadi.

Yevropa makonida integratsiyaning eng yirik ko'rinishi Bologna jarayonidir. 1999-yildan boshlab amalga oshirilayotgan ushbu islohot ta'lim tizimlarining strukturasini yagona bosqichli (bakalavriat–magistratura–doktorantura), shaffof va kredit-modul tizimiga asoslangan tarzda moslashtirishni nazarda tutadi. Natijada Yevropa kredit transfer tizimi (ECTS) joriy etilib, har bir fan uchun kredit birligi belgilandi va bu diplomlarning o'zaro tan olinishi hamda talabalar almashinuvi uchun keng imkoniyatlar yaratdi. "Erasmus+", "Tempus", "DAAD" kabi dasturlar orqali talabalar, professor-o'qituvchilar va ilmiy tadqiqotchilarning xalqaro mobilligi sezilarli darajada oshdi. AQShda Fulbright, Turkiyada Mevlana, Koreyada Global Korea Scholarship (GKS) kabi xalqaro stipendiyalar esa integratsiyaning transmilliy ko'rinishini ta'minlamoqda.

Integratsiyaning yana bir muhim yo'nalishi ta'lim va ilm-fan konsolidatsiyasidir. Turli davlatlar oliy ta'lim muassasalari o'rtasida qo'shma fakultetlar, ikki diplomli dasturlar tashkil etilishi, xalqaro ilmiy markazlarning yaratilishi intellektual resurslar aylanishini jadallashtiradi. Masalan, Buyuk Britaniyaning Cambridge universiteti va

Singapurning NUS universiteti hamkorligida tashkil etilgan ilmiy markazlar, Rossiya va Germaniyaning qo'shma texnoparklari, Xitoyda AQSh universitetlari bilan hamkorlikdagi texnologik inkubatorlar integratsiya samaradorligini yanada oshirmoqda. Raqamli ta'lim maydonining shakllanishi ham bu jarayonni kuchaytirdi. Coursera, EdX, FutureLearn kabi global ta'lim platformalarining paydo bo'lishi, masofaviy ta'limning kengayishi, sun'iy intellekt asosidagi adaptiv ta'lim tizimlari mamlakatlar chegarasini yo'q qiladi va global ta'lim makonining haqiqiy shakllanishiga xizmat qiladi.

Biroq ta'lim tizimlarining integratsiyalashuvi bilan bog'liq ayrim muammolar ham mavjud. Avvalo, milliy ta'lim an'analari va madaniy qadriyatlarning yo'qolish xavfi seziladi. Bundan tashqari, integratsiya jarayoni rivojlanayotgan mamlakatlarda ilmiy kadrlarning rivojlangan davlatlarga ko'chib ketishini ham jadallashtirishi mumkin. Lingvistik to'siqlar, texnologik infratuzilmaning yetishmasligi, moliyaviy resurslar

cheklanganligi integratsiyani sekinlashtiruvchi omillar sifatida namoyon bo'ladi. Shunga qaramay, ko'plab mamlakatlar integratsiyani strategik ustuvor yo'nalish sifatida belgilab, ta'lim tizimini xalqaro talablarga moslashtirish orqali jahon mehnat bozorida raqobatbardosh kadrlar tayyorlashga intilmoqda.

Xulosa: Jahon mamlakatlari ta'lim tizimining integratsiyalashuvi globallashtirish jarayonlarining bevosita natijasi bo'lib, ilm-fan, ta'lim sifati va inson kapitalini rivojlantirishda hal qiluvchi omil sifatida namoyon bo'lmoqda. Ta'lim tizimlari o'rtasidagi xalqaro hamkorlik, kredit- modul tizimi, talabalar va professor-o'qituvchilar almashinuvi, raqamli ta'lim texnologiyalarining joriy etilishi hamda xalqaro standartlarga asoslangan baholash tizimlarining keng qo'llanilishi jahon ta'lim makonida yagona metodologik yondashuvni shakllantirmoqda. Integratsiya jarayonlari ta'lim sifatini oshirish, xalqaro reytinglarda ishtirokni kengaytirish, innovatsion g'oyalarni almashish va malakali kadrlar tayyorlashni jadallashtiradi. Shu bilan birga, milliy ta'lim tizimlarining o'ziga xosligi va madaniy qadriyatlarini saqlab qolgan holda global ta'lim standartlariga moslashish dolzarb masala bo'lib qolmoqda. Xulosa qilib aytganda, ta'lim tizimining integratsiyalashuvi jahon miqyosida raqobatbardosh, chuqur bilim va keng dunyoqarashga ega mutaxassislarni tayyorlashga xizmat qiluvchi strategik jarayondir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Altbach P.G., De Wit H. *Internationalization of Higher Education in the Post-Pandemic Era*. – United Kingdom: Routledge, 2021. – 198 b. – Foydalanilgan betlar: 25–38 b.
2. Bekmurodov M.S. *Xalqaro ta'lim integratsiyasi va global raqobatbardoshlik*. – O'zbekiston: SamDU nashriyoti, 2023. – 156 b. – Foydalanilgan betlar: 47–62 b. Karimov A.R. *Ta'lim tizimini xalqaro standartlarga moslashtirish strategiyasi*. – O'zbekiston: Innovatsiya, 2022. – 144 b. – Foydalanilgan betlar: 33–50 b.
2. Knight J. *Internationalization of Higher Education: New Perspectives and Challenges*. – USA: Springer, 2021. – 210 b. – Foydalanilgan betlar: 60–75 b.
3. Malikova G.A., Sharipov O.T. *Ta'lim tizimining modernizatsiyasi va xalqaro integratsiya jarayonlari*. – O'zbekiston: Iqtisodiyot, 2020. – 175 b. – Foydalanilgan betlar: 88–105 b.
4. Marginson S. *Globalization and the Future of Higher Education*. – France: OECD Publishing, 2022. – 190 b. – Foydalanilgan betlar: 41–55 b.
5. Qodirova N.K. *O'zbekistonning global ta'lim maydoniga integratsiyasi*. – O'zbekiston: Ma'rifat, 2021. – 132 b. – Foydalanilgan betlar: 20–39 b.
6. Schneijder A.F. *Education and Global Competitiveness in the 21st Century*. – Germany: Lambert Academic Publishing, 2023. – 200 b. – Foydalanilgan betlar: 90–110 b.
7. Stallings W. *Contemporary Trends in International Education Systems*. – USA: Pearson Education, 2022. – 220 b. – Foydalanilgan betlar: 100–115 b.
9. Tursunov B.M. *Jahon ta'lim tizimining integratsion rivojlanishi*. – O'zbekiston: Oliy ta'lim, 2024. – 168 b. – Foydalanilgan betlar: 58–72 b.